

VERANTWOORDELIJKHEID VOOR GRONDWATERBEHEER BLIJFT NOG ENKELE JAREN ONDUIDELIJK

Plannen voor fonds voor vergoeding van grondwaterschade

Grondwateroverlast in steden is een al lang bekend, en vooral voor degenen die er mee te maken hebben, hinderlijk probleem. Tot op heden is niet duidelijk wie voor het grondwaterbeheer, en indirect de schade die daardoor kan ontstaan, verantwoordelijk is: het waterschap, de gemeente of de provincie. Na het op 25 januari gehouden symposium 'Grondwateroverlast in de stad: eindelijk opgelost?' is die vraag nog steeds niet beantwoord. Zoals het er nu naar uitziet, zal daarin pas na 2005 verandering komen. Vóór die tijd wordt wellicht al wel een fonds opgericht waar schade, ontstaan door grondwateroverlast, verhaald kan worden.

Na het welkomstwoord door Hugo Gastkemper, de directeur van de stichting Rioned, schetste Eilard Jacobs van de Dienst Waterbeheer en Riolering (DWR) een beeld van de aard en omvang van het probleem. Het gaat, landelijk gezien, om 260.000 woningen die (over)last ondervinden van grondwater. Om die problemen op te lossen zou tussen de 1,2 en 2,5 miljard gulden nodig zijn. Een hele ruwe schatting van de schade op jaarbasis komt volgens Jacobs uit op een bedrag dat gelijk is aan de kosten om het probleem op te lossen, hoewel deze schatting eigenlijk nergens op gebaseerd is. Uit onderzoek (GG & GD, begin jaren negentig) blijkt dat in huizen waar grondwateroverlast voorkomt, 25 procent meer CARA-klachten optreden dan in drogere huizen.

Niet per se ontwateringsprobleem

De schade die optreedt onder andere uit vocht in de kruipruimte, schade aan de constructie en/of de inrichting van het huis, schade aan de tuin en aan wegen. De oorzaken van grondwateroverlast zijn divers: de ontwateringsdiepte is te gering, er valt meer neerslag dan afgevoerd kan worden, veranderingen in het grondwatersysteem, stopzetten van onttrekkingen, lekke leidningen en bodemdaling. De conclusie hieruit is, volgens Jacobs, dat grondwateroverlast niet altijd een ontwateringsprobleem is.

Volgens Jacobs is juridisch gezien alles geregeld rond grondwateroverlast, behalve de kern van de zaak: het grondwaterbeheer. Nergens staat aangegeven wie verantwoordelijk is voor het beheer van het grondwater-

peil. Dat maakt het verhalen van de schade nauwelijks mogelijk. Sinds de Vierde Nota Waterhuishouding uit 1999 wordt gewerkt aan een wettelijk verankering van de taken, maar deze is nog niet voltooid. Wel is een aantal gemeenten op diverse gebieden al aan de slag gegaan, en dat heeft al wat zaken opgeleverd: jurisprudentie, hydrologische kennis in de vorm van modellen, het besef dat ruimte voor water nodig is, bouwkundige kennis, die echter niet altijd werkt, en proceskennis.

Jacobs ziet twee oplossingen voor de grondwateroverlast: het aanpassen van het gebruik van de grond of het aanpassen van

het watersysteem. Wat er op korte termijn nodig is, is een oplossing voor de bestaande schade, de verantwoordelijkheden moeten geregeld worden, bestaande kennis en ervaringen zouden gebundeld moeten worden en er moet een visie ontwikkeld worden, mede vanwege de (komende) implementatie van het 'Waterbeleid in de 21e eeuw'.

De praktijk die Jacobs schetste, dat een burger nergens de schade kan verhalen, werd bevestigd door het verhaal van Hans Hooghart. Hooghart kocht, na grondige inspectie van onder andere de kruipruimte, een huis in Barendrecht. Al snel kreeg hij toch last van water in de kruipruimte en vocht in huis, zelfs dusdanig dat uiteindelijk de balken en de vloer vervangen moesten worden. Na onderzoek van verschillende experts bleek dat de ventilatie van de kruipruimte niet voldoende was. Toch deed hij een poging de schade op de gemeente te verhalen, omdat het oorspronkelijke vochtprobleem optrad nadat de gemeente in 1980 de gresbuizen van de riolering vervangen had door PVC-buizen. Uiteindelijk werd hij in het ongelijk gesteld, en draait dus zelf op voor de gemaakte kosten.

Uit het verhaal van Willem Jan de Voogd van der Straaten van de gemeente Tholen bleek een andere kant van gemeenten. In Scherpenisse trad grondwateroverlast op, dusdanig dat schade aan tuinen en wegen ontstond. Maar ook in de woningen ontstond schade in de vorm van schimmel. In overleg met bewoners, de woningbouwcoö-

Voorbeelden van de hoge grondwaterstand in Amsterdam.

peratie, de provincie en het waterschap wordt gewerkt aan het aanleggen van wadi's, die het overtollige water afvoeren naar een sloot, die op zijn beurt ook weer behoorlijk verbreed moet worden. De kosten van de operatie, meer dan acht ton, worden door de betrokken partijen gedeeld.

Bouwkundige maatregelen

Herman Sier, van de Stedelijke Woningdienst Amsterdam, stelde de vraag: ontwateren of woningverbeteren? Uit zijn verhaal bleek dat ontwateren vaak niet de (beste) oplossing is, maar dat bouwkundige maatregelen een slok op een borrel kunnen schelen. Veel gebruikte oplossingen werken wel, maar helpen niet: door die oplossingen verschuift het probleem alleen maar. Vroeger stapte een bewoner met vochtproblemen naar de woningbeheerder, die dan vaak aan de gemeente vroeg of het grondwaterpeil verlaagd kon worden. De gemeente zei nee, en gaf aan dat de beheerder de woning moest verbeteren. Dat gebeurde niet, zodat de bewoner uiteindelijk met zijn probleem bleef zitten. Of de woningbeheerder ging met een beperkt budget onderzoek doen en maatregelen treffen, die niet altijd doelmatig waren.

Nu loopt in Amsterdam een project, waarbij woning- en grondwaterbeheerders een gebiedsgerichte aanpak volgen. In een viertal stadsvernieuwingsgebieden worden eerst de problemen geïnventariseerd; daarna wordt gekeken of al onderzoek is uitgevoerd. Indien nodig wordt gezamenlijk verder onderzoek uitgevoerd. Als de diagnose is dat het om een grondwaterprobleem gaat, ligt de bal bij de gemeente; in andere gevallen zijn de coöperaties aan zet. Eerst wordt één poging tot oplossen gedaan, als dat niet

werkt de volgende. Volgens Sier een langzame, maar wel werkende methode. De belangrijkste conclusie, wat hem betreft, blijft echter dat bouwkundige maatregelen in veel gevallen effectiever zijn dan ingrepen in de grondwaterstand.

Wetgeving

Na de lunch betrad Peter de Putter van KPMG het spreekgestoelte. In opdracht van Rijkswaterstaat stelt hij een rapport op met opties om de verantwoordelijkheid voor ont- en afwatering wettelijk vast te leggen. Omdat het stedelijk grondwaterbeheer nu nergens wettelijk is vastgelegd, staat de burger met lege handen als daadwerkelijk overlast en schade optreedt. Vooral het gebrek aan een gezamenlijke visie is de hoofdoorzaak van het beheersprobleem, volgens De Putter. In het (nog te publiceren) rapport moet een onderscheid gemaakt worden tussen bestaande en nieuwe situaties. Dit onderscheid zou gemaakt moeten worden in 2005, als de verantwoordelijkheid voor het grondwaterbeheer vastgesteld is. Dan moet duidelijk worden welke partij verantwoordelijk is voor wat. De grondeigenaar zou verantwoordelijk kunnen worden voor zijn eigen terrein, de gemeenten voor de aanleg en onderhoud van verzamel- en transportleidingen, maar ook voor aansluitpunten op particuliere terreinen en de ontwatering van openbare terreinen. Het waterschap tenslotte zou de zorg voor de afwatering op zich moeten nemen.

Op de vraag wie de grondwaterbeheerder in de stad zou moeten worden is volgens De Putter nog geen antwoord te geven. De drie opties, de gemeente, het waterschap en de provincie, hebben alle drie voor- en nadelen.

Na Peter de Putter sprak Jeanet van Arum van Rijkswaterstaat over de noodzaak om het rapport op te laten stellen. In de Vierde Nota Waterhuishouding is een wetswijziging voorgesteld. De verantwoordelijkheid voor de ontwatering zou bij de gemeente moeten liggen en voor de afwatering bij het waterschap. Ook zou één loket voor de burger moeten ontstaan. Uit onderzoek bleek dat geen consensus bestaat over de voorgestelde wetswijziging. Er ontstond veel discussie over de verantwoordelijkheid voor grondwater in de stad.

Het rapport dat nu wordt opgesteld door KPMG, is volgens Van Arum een discussiestuk, dat ook besproken zal worden in de Commissie Integraal Waterbeheer. Het probleem volgens Van Arum is dat de nieuwe wetten en regelingen, als die al van kracht worden in 2005, alleen van toepassing zullen zijn op nieuwe (schade)gevallen.

Daarom pleiten verschillende partijen voor de oprichting van een fonds, waaruit bestaande schadegevallen vergoed kunnen worden. Voorafgaand aan de daadwerkelijke oprichting van dat fonds moeten nog wel de nodige vragen beantwoord worden. Wat wordt betaald uit het fonds? Waar komt het geld vandaan? Welke verdeelsleutel wordt gebruikt?

Ook over andere vragen bestaat nog onduidelijkheid. Moet de voorgestelde wetswijziging uit de Vierde Nota worden doorgevoerd, of moet de discussie over de verantwoordelijkheid van het grondwaterbeheer worden afgewacht? Het nadeel van wachten is volgens Van Arum dat het probleem steeds groter wordt. Zij stelt daarom voor om zo snel mogelijk met de oprichting van het fonds te beginnen, en een discussie te beginnen over de verantwoordelijkheid voor nieuwe gevallen van grondwateroverlast.

Na deze laatste sprekerster werd de middag afgesloten met een forumdiscussie tussen de heer Alers van de Vereniging Eigen Huis, mevrouw Van Arum van Rijkswaterstaat, de heer Folkertsma van de Unie van Waterschappen, de heer De Haart van de gemeente Eindhoven, de heer De Putter van KPMG en mevrouw Ter Linde van de Provincie Noord-Brabant. De geanimeerde discussie, waarin ook het publiek veelvuldig reageerde, ging alle kanten op, maar kwam tenslotte telkens weer bij de vraag uit wie nu eigenlijk verantwoordelijk zou moeten worden voor het grondwaterbeheer. Die vraag kon ook dagvoorzitter Hugo Gastkemper aan het einde van de dag in zijn samenvatting nog niet beantwoorden. ■

